

Ganbi meñiye

GEMUXANNE SAFANDEN KANMA

Serekunda (Ganbi), awirilinxaso 24 ma 30, siine 2017

Awirilinxaso 24 katta 30, siine 2017, Sooninkara sero beenu ga gollini sooninkanxannen safande, a xaranɗunde, a muurunde, a jaganden do a xibaariwoyinde, kafiini finnaroyaano xanne ke safanden do a xaranɗunden ɗa, i da meñiye ña Serekunda «The Gambiya Supreme Islamic Council » dingiran ɗa, na finkonɗu dabari sooninkan xottun safandimoxonu yogonu kanma kuudo Sooninkara ga katta me mukku sooninkanxannen safe moxo baane ya. Koroosindun da a koyi nan ti xannen ra nta dagakaane kitta na a toxo Sooninkon su ya ga ma safanden ña ti moxo baane yi. Ke meñiye xoore anniyen siiti gelli **Sooninkon yaaxaranxuraye be ga ña Bamako, fewiriyen xason ɗa, siine 2016.**

Ken dangi falle, koroosindi dantanto ña « **Bakkeli 1995** » gemuxandaren kanma.

Ken ɗa, « **Sooninkanxannen Wuruginden kaho Ganbi** » yan da gollun su moxon gemundi nan sigiti mukkun yanqaran do i yigandin xibaarun ɗa « Hotel Nuwary House » dingiran di. Tuwaanon do muurundaano, a do xaranmoxonu beenu ga ri meñiye ke yi, baane su yan sigi ti i yinmen riyen do i saagayen musaqanun ɗa.

Gollun yinmankaaxun ñi Ganbi jamaanen xaranyinfanan kandan ya maxa, a toxon ga ni Kulodiya, yaxaren ya ni.

Gollun raqun wuñi tenenɗe, awirilinxaso 24 ɗa. Sere fana be ga da digaamen wutu, a ya ni Isiyaaxa Tuure (Ganbi Sooninkanxannen Wuruginden kahon yinmanke). Kafo ke yinmanken digaamun ɗa, a da jaman kuuñi na mukkun bisimilla. Ken dangi falle, digaamen ri kini sero dantanto yi xo Denba Hayidara, Ganbinken ya ni xa a taaxunten ga Ameriki, Sufiyaana Daraame nan bagu Ganbi, o maaren yaxare Jangu Njaayi, Mahamaadu Silla Daraame nan bagu Gine Konakiri, Isa Xonte, Abudulaayi Jagana nan bagu Faransi, Yero Silla nan bagu Ameriki, Papa Tuure, Ganbi dipite Muhameedi Magaasi (Ganbi kahon yinmanki xoore), ken falle Alahaaji Modibo Taali. Sere lagare be ga ri digaamen wutu, ken ni Momodu Jenge Ganbi masakunda xaranlan kandan faare, a digaamun ɗa, a da a koyi nan ti xanne ke safandimoxon ga na ña ti moxo baane, ken ra wa gollun sabatini ; ken xa wa ñaana sababu yi ma xanne ke xaranɗunden ga ri dangi xaransapa fananun ɗa nan daga ma katta xaranla xoorun ɗa xoyi Iniwarisite Ganbi jamaanen ɗa. A da a koyi xadi nan ti ke meñiye me ma demu ñaana Ganbi taaxen ɗa, ken ɗa sigi, i ñaxalinten ya ni moxo siri ti Sooninkon da ke haqilira sire yi. Ken kuɗa, Sooninkon nan duroxoto do i xannen xaranɗen do a safanden ɗa. Baawo jamaanen fankan wa do i batten ɗa. Xirisun bagu falle, riyanon gemu a yi na gollun dagamoxon ko. Ken kille kanma, i da sapa taaxundi do fiinun yaaxabaganden ɗa. Ken sapa yinmankaaxun kini xaranmoxo Kaba Juwaara, Maalin jamaanen ɗa. Sero sikki tananu wuti na i ña kiñandindaanon ɗa : Banjugu Daraame (Maali), Abudu Foofana, a do Isiyaaxa Tuure (Ganbi). Genmen ña nan ti gollen jopene suxuba su mexen tanmun ya, na a sigindi a tanmun do tunmun ɗa, na a wutu baane do taxande katta fillo do taxande, ken ni tuumayen dinman ya.

I. Yanqara « Hôtel Nuwary House »

Golli fanan dangi falle, seron daga me ñi wuyiran ña na gollun dagamoxon dabari doome. Ken golle yinmankaaxun ñi Dipite Mahamaadu Magaasi (Ganbi) ya maxa. Diganxannun safandaana Banjugu Daraame. Ken ña, meñiyaanon ga da anniyu beenu siiti, i ya faayi :

II. Meñiyen golli ñanjinto safandixottun kanma

1) Koota fillandin gollu : Talaata, awirilinxason 25, siine 2017

Koota fillandi ke gollun raqun wuñi ti wuñinden kootan dantanxinden ya. Ken dangi falle, gollun ri wuru ku fiinu kanma :

- Sigiriyugu « **c** » do « **p** » sigira xotten naxaane.

Meñiyu beenu ga ña Nuwaasotu siine 2014, a do Bamako siine 2016, genmen ña a kanma nan ti sigiriyugu « **c** » do « **p** » nan maxa fille xotten naxaane. Fiinu beenu ga da ken sababu, kun ni xannen xaranɗen newoye, a do kiteye xanne ke noxon di. Sariya be ga « **q** » kanma, ken sariya baane ya fatanta wurunu sigiriyugu « **c** » do « **p** » kanma. A do xadi sigiriyaxaru filli ra nta roono sigiriyugu ku filli kaane xotten noxon ña. Xa, xannen gallanxosonden killen feti.

Misaalu : koce, gace, tape, gope ----- raqe, loqi, muqu

- Fo be ga ni « **-nl** » a do « **-ll** »

Meñiyen da a koyi ti ku sefetaanu xoyi : **tunkanlenme, xaranlenma, wuyanlenma**, i nan safe ti (**- nl**), ken ña (**l**) ke nta fillene xotten noxo kun do i meenu ya. Yere, renmaaxu feti.

Misaalu : o ga na ti : **yiganlenma**, ken do **yigarenme** nta baana, xoyi an ga na ti : **tunka renme** do **tunkanlenme** ga nta baana wure yi.

III. Koroosindu Bakkeli gemuxandaren kanma

- Tonte 6 : Fo be ga do ku sigiru « **r** » do « **l** »

Genmen ña a kanma nan ti sigiriyaxaren ga na bange sigiriyugo « **r** » do « **l** » naxa, i wa sigiriyaxare ke xooxono na a senben roxondi, xa ken nta xawa warini safanden ña. Ken ña, i safemoxo tinmanten faayi : **toro, doro, Tarawore, alimaami, alijanna**.

O nan maxa i safa ke moxo : **tro, dro, trawore, almaami, aljanna**.

- Tonte 9 : Fo be ga ni « **n** » do « **in** »

Genmen ña nan ti digantan joperan ña, a do gelli tuumaye ga na ro digantan ña, o na « **n** » safa.

Misaalu : **N** daga kan ña. / **N** ga yige, **n** daga deben ña.

Fo be ga ni « **in** », a wa roono digantan noxon ña selli tuumaye (kuuruye) ga nta diganta be di.

Misaalu : Siidi ma **in** wari riini. (Siidi m'in wari riini)

N faaba da **in** jaani. (N faaba d'in jaani)

- **Tonte 10** : Fo be ga do ñangollen deemandaano « **da, wa, ga, na, do, nda** »

Genmen ña nan ti selli sigiriyaxare ga na bange ku ñangollideemandaano baane su falle, o na ñangollen deemandaano ku tinmanton safa. Ken ña, o nan maxa senbende ña ti i ya, baawo i tinmanton ga na safe ya ni, faamuyen na kite.

Misaalu : Muusa **da** a katu. (Muusa d'a katu)

Fanta **do** i daga doome gunnen di. (Fanta d'i daga doome gunnen di)

N **da** i wari, i **ga** i wutu nan daga. (n d'i wari, i g'i wutu nan daga)

- **Tonte 13** : Fo be ga do sigiruyaxarun yillaye xotten ña, a do xottu kafumanto.

Genmen ña nan ti : selli toxo do toxo ga na kafi, yillaye ga na ña xotte fanan sigiriyaxarin lagaren ña, o na i safa xotte baane.

Misaalu : (sugo + yinme) = **suguyinme**

(jaxe + ta) = **jaxata**

(wulle + fate) = **wullifate**

Genmen ña nan ti : selli **toxo do toxo** ga na kafi, xanlagaren ga na xenu, o na i safa xotte baane.

Misaalu: (fantanqe + kurufe) = **fantankurufe**

(kanqe + doroke) = **kandoroke**

(guwaane + kunme) = **guwankunme**

Genmen ña nan ti : selli **toxo do maxankuto** ga na kafi, gelli xotten xanlagaren ga na xenu, o na beran wara xottu ku filli do me naxan ña.

Misaalu: (yiraame + dunbe) = **yiran dunbe** / (guwaane + gille) = **guwan gille**

(doronme + kutunte) = **doron kutunte** / (fanqe + xoore) = **fan xoore**

- Xa, gelli **toxo do maxankuto** ga na kafi, i ga fi baanen ya koyini, o na xottu ku filli tokkini me ya.

Misaalu: (renme yaxare) = **renyaxare** / (renme yugo) = **renyugo** /

(renme dunbe) = **rendunbe** / (renme fana) = **renfana** / (renme lagare) = **renlagare** /
(kanje doroke) = **kandoroke** / (fo binne) = **fonbinne**

2) Koota sikkandin gollu : Araaba, awirilinxaso 26, siine 2017

- **Tonte 16.7** : Fo be ga ni « **ra wa a yi** », « **ra nta a yi** »

Meñiyen gemu a yi, nan ti ku xottu nan safe xottu naxati, baawo tinmanda ra wa roono i do fallanko « yi, ya,» naxan ña.

Misaalu : (Yaxarun ra wa gollen ña) = **Yaxarun ra wa a yi**.

(Sooninkon ra nta fayiye ya) = **Sooninkon ra nta a yi**.

- Fo be ga ni « **gaa** », « **ga wa** »

Genmen ña nan ti : dingira be ga tini « **ga** », i na ken safa digantan di. Dingira xa be ga tini « **ga wa** », i xa na ken safa. Saado waxati ya, mundunden do jaganden wa tallan ñaana i kanma.

Misaalu: Yaxarun **ga** a gollo, o yige. Yaxarun **ga wa** gollo, o yige.

- Fo be ga ni : (**tifiini, mareene, goreene, miniini**)

Genmen ña a kanma nan ti : na a saxu fo furen (lanpunte) do fo biranten xotoyen kanma xanne ke di, xaranmoxonu Kaba Juwaara do Yero Silla wa muurundu ñaana i kanma saado faamuyen ga riini kite. Xa, xaranlenmon do mundindaanon xa ra wa muurunden ñaana i kanma. Masalanñen wa riini ñangollu ku kanma Sooninkara yaaxaranxuraye be ga wa riini ña Dakkaru, siine 2018.

- Fo be ga ni saagabattu « **xa** », « **axa** », « **ha** »

Genmen ña nan ti : o ga na « **xa** » safa dingira be yi, xo saagabatte, o na xiiliyen ro a do « **axa** » naxan ña, baawo koroosindun da a wari nan ti saagabatte su do i sigiriyaxaren ya ni xoyi « **in, an, a, o, i** » ma a ganta « **xa** ».

Misaale : **Axa / xa** daga xaranlan ña ba ?

Fo be ga ni saagabatte « **xa** », a wa wariini ñamarindi digantaanun ña, xoyi o nda ti : **Xa** daga ! / **Xa** maxa yige !

- Fi beenu ga ni « **ga n xawa** », « **ya n xawa** », « **su n xawa** », « **ko n xawa** ».

Genmen ña a kanma nan ti : o nda ñi ku xottu fo wo fo safana, o na « **n** » laatondi bakka i ya, ma o na a tinmanten safa « **nan** », walla o na xottu ku safa xoyi xottu sikki.

Misaalu : O **n** xawa riini, a ko. (O **nan** xawa riini, a ko.)

A ya **n** xawa xaranña. (A ya nan xawa xaranña.)

I su **n** xawa safene. (I su **nan** xawa safene.)

Ko **n** xawa riini ? (Ko **nan** xawa riini ?)

- Genmen ña a kanma nan ti : « **dooke** », « **doore** », a do « **doono** » su nan baana wure yi, ken ña o ra wa i su safana.

Misaale : leminun daga sanga **doore** (**dooke** / **doono**).

- Fo be ga ni « **doome** », do « **do me** », xottu ya ni, i ga nta baana wure yi, ken ña o na i laatondi bakka me yi safanden ña.

Misaale : Yaxarun wa **do me** batten ña. / Yaxarun wa **doome**. Ku digantaanu filli nta baana wure yi. Fo be ga ni « **do no** », genmen ña a kanma nan ti : xottu filli ya ni i ga nta baana wure yi, ken ña safanden killen kanma, o na i laatondi bakka me yi.

Misaale : I daga **do no** ma i wa a walla.

- Fo be ga ni « **ntan** », « **nkan** »

Genmen ña a kanma nan ti : sigiriyaxarun yogonu faraaxiyen saabu da, a do xottun kafumanden saabu da, « **ntan** » do « **nkan** » wa bangene xottu filli naxa, nan ña toxon ña, maxankuto ga feti. Gelli ken ga na ña xotte su ya, safanden killen kanma o na xottu filli safa xoyi xotti baane, baawo a na fi baane ya koyini.

Misaalu : (siginte + yigaye) = **sigintanyigaye**

(Misiranke + yigande) = **Misirankanyigande**

(Ganbinke + yaxare) = **Ganbinkanyaxare**

3) Koota naxatandin gollu : Alaxamisa, awirilinxaso 27, siine 2017

I jope ti bita fillandin gollun dantaxinden ya yi. Ken dangi falle, gollen ri wuru Ganbi xaranmoxonun masalankitte ke be i ga da a dabari, ken sirondinden kanma :

An kanbon topoto

Sere sun xawa i kanbon topotono. Hadamarenme su da tanjikke do kanbo filli ya kitana. A su xa na kambon siihanu filli ya kitana bireyen noxon ña, haraaxikanbo a do sabatikanbo. Sabatikanbo ku yan toqo an raqen ña. An nan xawa an kanbo joosini kiyen do wuro ti kanbojosaadi duuro ma a do laxayanjin saabune.

An nta xawa sukurunman gaben yigana. Sukurunman nan jewo kanben motindini, do na a boto. Kanben ga na bote a wa wattundini, ken ga na ña ma na ken kanbe boxoti. Kendi sere sun xawa i kanbon topotono siri, an na kisi kanbon watte do kanbo botonte yi.

Sirondinde

An kanbon topoto

Sere su nan xawa i kanbon topotono. Hadamaarenme su na tanjikke do kanbo filli ya kitana. A su xa na kambon siihanu filli ya kitana birayen noxon di, haraaxikanbon do sabatikanbo.

Sabatikanbo ku yan toqo an raqen di. An nan xawa an kanbon doosini kiyen do wuro ti kanbodosaaɗi duuro, ma a do laxayanjisaabune.

An nta xawa sukkurunman gaben yigana. Sukkurunman nan jawo kanben motindini, do na a boto. Kanben ga na bote, a wa a watundini, ken ga na ña, ma an na ken kanbe boxoti. Ken di, sere su nan xawa i kanbon topotono siri, an na kisi kanbanwatten ña.

- Fo be ga ni « **n** » sigiranu yogonu yi digantan ña.

Genmen ña a kanma nan ti : o na « **n** » ke xiri ti ku toxonu yi :

« **n** » do « **in** » seegan ya xo (saagabatte) baawo i ra wa walla fo yogo batten ña digantan ña.

Misaale : **N** daga. / A da **in** kuuñi.

« **n** » xo fongumaaxu

N doroken booxe.

« **n** » xo tokkindaade (fo be ga roono xottu filli do me naxan ña)

tanxulle

« **n** » xo fatanfansinde (xerexerendaana)

Sugo kara. Sugon kara.

« **n** » xo gununde, yere o nan « **n** » safa i duran ña digantan ña xoyi, **O n** daga. (**O nan** daga.)

- Genmen ña a kanma nan ti fo be ga ni « **nda** », a do « **ga na** » su ni wure baane ya yi, ken ña, gelli « **ga na** » ga na bange diganta be yi : a ra wa faraaxini ti « **nda** ». Gelli « **nda** » ga na wari diganta be di, a ra wa faraaxini ti « **ga na** ».

Misaalu : **A nda** ri, o na masala / **A ga na** ri, o na masala.

- Fo be ga ni ñangollen deemandaano « **nta** », « **ntaxa** »

Genmen ña a kanma nan ti : o na « **n** » ke tokki ñangollideemandaano ku yi safanden ña.

Misaalu: **N nta** sefene. **N ntaxa** sefene.

An **nta** yigene. An **ntaxa** yigene.

- **Kapamaxo**

Kapamaxon ni xottinlenmun ya yi, i ga ra wa wariini xotten jopera, a naxaanen do a falle. Ken ña, genmen ña a kanma nan ti : o na i fo wo fo safa ti ku moxonu yi :

- **Kaanankapamaxo**

Xottinlenmu ya ni, i ga xotten joperan ña, o na i tokki sefetaanun ña.

(**maxa**) : **maxan**sefende

(**la**) : **lalin**onde

(**me**) : mewalle, mejiye

(**du**) : dukoyiye, duwutte

- (**me**) do (**du**) ga na bange toxon kaane, i wa tokkini, xa i nda bange ñangollen kaane, i nta tokkini.

Misaale : I da **me** deema na gollen dabari.

- **Naxandunkapamaxo**

Xottinlenmu ya ni, i ga bangene xottu filli naxan ña, i wa tokkini i ya.

(**lan**) : lenlanlije,

(**ran**) : kittirangode, yaaxaranxuraye

(**dun**) : nuxudunwure, lendunjaaxe

(**maxa**) : killimaxansaqe

- **Fallankapamaxo**

Xottinlenmu ya ni, i ga warini xotten ñemeran ña, ken ña o na i tokki a yi.

(**aana**) : sefaana, teraana.

(**aade**) : futaade, boyaade

(**n-te**) : taaxunte, lungunte

(**nde**) : lifinde, katunde

(**ye**) : roye, fayiye

(**gume**) : naagume, rengume.

(**ra**) : yigera, dagara.

(**ga**) : Tafasiriga, Xumaarenga.

- **Fallanko**

Genmen ña a kanma nan ti : « **di** », a do « **ña** » ni fallankon ya yi, i ga i konno Sooninkan dingiranun ña. Xottu xa ya ni i ga kitene dingantan ñemeran ña kuudo na fatanpansiyen kuni, kenña, gelli i ga na ware dinganta su ñemeran ña, xa nan maxa i tokki fo wo fo ya, ma xa na xotte tokki i ya.

Misaalu : (**di**) do (**ña**) : A daga kan **di** / A daga kan **ña**.
(O nan maxa « **n** » fatanfantsinte ke tokki « **di** »)
(**ña**) : A daga deben **ña**.

Fallanko xerexerento no xo : **kanma, wurera /wuredu, naxa, falle, kaane, noxo.**

- **Sigaadu**

Genmen ña a kanma nan ti taagumansu ku su nan xiri sigaadu. Sigaadun ni taagumansun ya yi, i ga digantan noxon ña, i ya na digantan tinmandini, na a faranfarondi xa. Ken ña, haqile toqe nan ña i kanma xaranjen do safanden banjen ña.

.	Tonbe	Yaxarun da yillen goro.
,	Gorobe	Meñiyen ga ñeme, jaman sanqi
;	Tonben do gorobe	Golle ma ña lenki ; xunbane ma sere ga ri fane.
:	Tonbun filli	Madikaama ti : Sefaanon sanku, seedaanon sanku, sefen sanku
?	Tirindindintonbe	Sooninkon meñiyen ña kan dingira ya Ganbi ?
!	Kaawayintonbe	E ! I da a yiraamun su fayi !
« »	Saxadu	Diña ti : « Nke ni kandante Diña ya »
“ ”	Jaru	Jaabe ti : “ Wagandigaamen nan xasa a yi kame do siine baane ”
()	Bunbu	Ganbi yaxarun daga dugge (nan daga saxan ña)
...	Tonbun sikki	Sanba ri ti...
-	Xiliye	<ul style="list-style-type: none"> • Yittu ñeri do i deru.

4. Koota karagandin gollu : Juma, awirilinxaso 28, siine 2017.

Gollun jope ti koota naxatandin gollun dantaxinden ya yi. Ken dangi falle, gollun ri wuru ku kanma :

- Saagabattu beenu ga do « **ke** » batte.

Genmen ña a kanma nan ti saagabattu beenu ga do « **ke** » batten ña xo « **n, an, a, o, xa, i**), jamaane su sapa na jaganden jufondi i kanma saado meñiye be g riini ña Dakkaaru siine 2018. Saado ken ña, ku beenu ga i tokkini me yi safanden ña, xo « **nke, anke, ake, oku, xaku, iku**) i na i safa kundun ña.

Misaalu : **Nke** bara xaranjen ña.

Fo be ga ni (**ginge-jinge, ñuñe-ñiñe, a do jigine-lalle, kuta-waxe**), haqili faraaxiyen dangi falle, genmen ña i kanma nan ti o ga na ñi kitaabe safana o na i filli su safa. Ken ña, xotte baane na ro diganta fanan ña, xotte fillandi xa na ro diganta fillandin ña.

Misaalu : O kiñe Senegaali do Ganbi jingen ña. (O kije Senegaali do Ganbi gingen ña.)

Yaxarun da jin ro lallen ña. (Yaxarun da jin ro jiginen ña.)

- Xottu xo « **fo** », « **moxo** », « **buru** », a do « **siri** »

Genmen ña i kanma nan ti ku xottu fo wo fo ga na ware xotte su ñemeran ña, o na i tokki me yi.

Misaalu : yige + fo (**yigefo**) / wuru + fo (**wurufo**)

daga + moxo (**dagamoxo**) / sefe +moxo (**sefemoxo**)

moxo + siri (**moxosiri**)

5) Koota tunmundin gollu : Sibiti, awirilinxaso 29, siine 2017

Koota karagandin gollun dantaxinden dangi falle, digaamen ri kini ku sero yi, i nan dantaxindi jaman da :

Manmadu Sire Daraame nan bagu Lagine Konakiri da dantaxinde ña safandixottu yogonu kanma. Kun xottu toxon ni « **Ti** ». A da safandixottu ku mundunden jopa gelli siine 2000. Siine 2010 ya ni, a ga da yaaxe kita i ya. Lenki, Lagine Konakiri fankan da ñamariyen kini Lagine Sooninkon ña, i na safanden do xaranjunden ña ti kun safandixottu ya. Ken ña, tansege me xaranlenma (lemine do xirise) wa i maxa Baadugula dingiran ña. Saado ken ña, i xaranlenfananun duguta, i wa xaranjunde tana yi Senegaali jamaanen ña, xa xiimande ma ña i kanma. Meñiyen da a koyi nan ti safandixottu ku nafan xooren ya ni, baawo seren ra wa xanne su safana ti i ya. A da digaamun ñama ti Ganbi Sooninko beenu ga masankunda, i na i duroxoto do xanne ke do danbe ke wuruginden ña. A do na kuuñinden ña katta Ganbi Sooninkon do Sooninkara su da ti Lagine Konakiri Sooninkon toxon ña.

Ken dangi falle, digaamen ri senbe Abudulaayi Jagana nan bagu Faransi. A da digaamun jopa ti Alla tiiganden do jaman nawaarinden ña. Ken dangi falle, a da a xotondi Sooninkon maxa o nan duroxoto, o na gollinmoxonun dagamoxonun faraaxu. A do na meñiyun haxatinun daro, baawo o ga da golle be jopa, gollu neye feti, o nta riini a fuugen yiga saasa, xa xunbane ma fuuge ke ga ri yige. A da a koyi xadi nan ti meñiye xerexerente ra wa ñaana hari sefeta baane kanma « Interneetinun » do i meenu kanma. Ken dangi falle, Ibrahiima Kalili Siisoxo nan bagu Lagine Konakiri, fankan gollinñajaan ya ni. A dantaxinden ña, a da Alla tiiga, na jaman su nawaari moxosiri. A da a koyi nan ti Lagine jamaanen ña, i da kafo taaxundi Sooninkaaxun wuruginden kanma, ken toxon ga ni « *Union des Sarakolés de la Guinée Conakry pour le Développement* » (USGD). Jamaanen yinmankon da kafo ke taaxe ñamari gelli sine 2010. Kafo ke yinmanke Alahaaji Sanba Saaxo, a fiyaaxabagandaanan ni dantaxindaana ke yinme ya. Xarankonpo wa i maxa i ga Sooninkon do xabila tananu seron xaranjundini diinan ña ti safandixotte be ga ni « **Ti** ». Saado ken xaranje ga jopene, i da a koroosi nan ti sero ñi non ña, i ga ra ma ñi sooninken safana na a xara, ma na faransen do angilen xara na a safa. Xa, lenki, i fo gabe ra wa xannu ku su safana na i xara. Ken wa a koyini yi nan ti o yinme ra wa safande ñaana ti o safandixottun ña. Meñiye fo wo fo ga na ñi ñaana, kafonun na gangon wara katta i ya, i wa riini, i katudanjen ga ni ke be yi, i wa ken ñaana. Jamaanen yinmankon da ñamariyen kini be su, nan saage Sooninkon xilli ti ke toxo yi « **Sarakolé** ». Abudulaayi Mahamaadu Wage, Kafo « **Wagadu Jiida** » faare nan bagu Senegaali jamaanen ña. Wage ni Adama Daraame (Firawunanxannen jagadaana) xaranlenma yogo ya yi. A da dantaxinde ña firawunanxannen ña. A sinmayen di, xotte su nta sooninkanxottun ña nan ti a wa ñemene ti « **ñ** » ma ganta « **w** ». Ken ña, o ga tini **ñaame**, ken feti **nwaameh**. Ken moxo wa a koyini nan ti « **ñ** » faraaxi nan ña « **w** » xotten ña. A da dantaxinden raqen texe ti Sooninkanxannen maareran xibaaren ña. A sinmayen ña, gollu neye feti, baawo a haajun wa naaburen ña ken do jagandaanon do mundundaanon ña. A xoni ga na katta ñaana xo Faransenun ga da i xallen dabari moxo, ken ni fo siren ya yi. Ken dangi falle, o na duroxoto na ku meñiyu meenu gabondi xanne ke kanma. Ken dangi falle, digaamen ri kini Denba Hayidara nan bagu Ameriki jamaanen ña. A digaamun taja katta lasilinsefetaanon ya yi. A sinmayen ña, Sooninkon bagu Misira dingiran ya yi, xo Xaranmoxo Adama Daraame (Tunkan gan na hinne a yi) ga demu a koono. Fi be sigi Sooninkon ga da sooninkanxannen xiri xanne, baawo seren ni xannen ya yi.

5) Koota nerundin gollu : Alahaadi, awirilinxaso 30, siine 2017

Gelli salli fanan sallen dangi falle, Ganbi jamaanen yinmanke Adama Baaro da Sooninkon bisimilla i bolonɗen ɗa. Ken meñiye noxon ɗa ; sere be ga da mewalle ke dagananriyen newondi, ken ni o maarenme Buubu Daraame, a ga ni yinmanke ke sefanlenman ɗa. Ken ɗa, digaamen ri kini xaranmoxo Kaba Juwaara. A digaamun ɗa, a da jamaanen yinmanken kuuñi, na Ganbi yugon do yaxare, lemine do xirise, na i su kuuñi. Ken falle digaamen ri kini sere su ya ga jama ke yi. Abudulaayi Jagana ga da digaamen wutu, a da a mundu jamaanen yinmanken maxa gelli « Soninkara.com » xibaariwoyiran ga ra wa a kitta nan masala xibariwoyira ke kanma. Ken dangi falle, yinmanke Adama Baaro yinme ri digaamen wutu. A digaamun di, a ti : “ ike xooro Sooninkon ya maxa, an xa ga na xooro sero beenu maxa, an na kun ya jikkun wuttu.” A ti : “ i da a koroosi, Sooninkon ni gollifanɗaanon ya .” A saage a konno nan ti : “ i fonlaqe ke wuñinten wa be su kaane. Ayiwa, “ jamaane su ra nta yiriwene i xannun falle, xo Indu jamaanen ga kati na i xannen golli nan ri yiriwayen kita a di. ”

Ken dangi falle ya ni, mexen karago, nellen biren ɗa, bito tunmi gollun raqen ri texe. Ken bera ya sero xooro gabe ñi a yi. Gollun jope ti xaransuuge ya yi, xaranlenma Baasanba Daraame do i leminun ga da a dabari, a ga wuru diinan kanma. Ken dangi falle, sere gabe ri digaamun wutu. I fo gabe digaamun wuru kuuñindun do maamandu katta sero beenu ga katta na mejiye ke moxon gemundi, a do mukku beenu ga ñi beran ɗa. Ken dangi falle, xaranmoxo Banjugu Daraame da saagandinde ña bito ku tunmi gollun kanma. O maarenme Fakuru Silla da ken saagandinde facari angilenxannen ɗa minisirin do i jaman da. Ken ɗa, o maarenme Abuubakari Jaawara da wujunu tanmi (10.000) dalaasi anniye Sooninkanxannen Maareran xibaaren da.

Ken dangi falle, Sooninkanxannen Wuruginden Kafo Ganbi da seedandaren kini sero beenu ga da bito ku tunmi ña gollen ɗa gelli suxuba, mexen tanmu, nan ri a wara a tanmun do ñerun dinman ɗa koota su noxon ɗa.

Kun dangi falle, Kilodiya Kulosi (Ganbi xaranyinfanan minisiri) ri digaamen wutu na meñiyen raqen texe. Minisiri ke ni yaxaren ya . A digaamun ɗa, a da jaman kuuñi, na mukkun su kuuñi, xo a yinme ga ti sooninkanxannen di: “Asalamaleeku in maarenmu! Xori toora nta xa yi ?” A ti i ñaxalinten ya ni Sooninkon da ke meñiye dabarinden ɗa, a do na anniye sire wutu, ken ga ni Sooninkon su nan safande ña ti moxo baane, ken ni dagakaanen kite killen ya yi. Ke anniye ga na katta ñaana, a ra wa xaranɗundaanon do xaranlenmon deemana ti xannen xaranɗunden do a xaranɗen ɗa. Baawo lenki koota ke yi Ganbi jamaanen ɗa, na a wutu xaransapa fanan ɗa nan taja xaransapa sikkandin ɗa, xaranɗen wa ñaana sooninkanxanne, wolofonxanne, mandinkanxanne, fullanxanne, a do joolankanxannen ɗa. O ra nta sefene xannun xaranɗen kanma na a toxo yaxarun xa ga ma i taqen ro a di, ken ɗa yaxarun nan ri kafi golle ke yi, golle be ga feti golli neye yi. Ke be ga ni Sooninkanxannen Maareran xibaaren ɗa, i golliran raqen wuñinten wa Sooninkon kaane, i nan ri, i na haqilen faraaxiyen ña a kanma. A do xa, i wa a munda i do Maalin nan golli doome katta xannun xaranɗen dagakaani kitemoxo siren ɗa.” Ken ɗa, a da meñiyen raqen texe nan ti, “ xa nawaari ! ”

Xa da a tu nan ti Ganbi jamaanen ɗa, tanpille do xarankonpu karagi ya na non ɗa. Kun xarankonpu yi, sooninkanxannen do angilenxannen wa xarana i ya. Kun xarankonpu wa a wutu xaransapa fana ma katta xaransapa sikkandin ɗa. Mukkunun ga ri i wuyiran ɗa, Ganbi Sooninkanxannen Wuruginden kafo do mukkunun do Ganbi yaxarun kafo be toxon ga ni “ Soninkara Women Empowerment ”, i da batu dabari. Ken maana ni na a koyi jaman ɗa, maaren yaxaru ku ga da golle be dabari meñiye ke

noxon di. Gelli tenenɗe, awirilinxaso 24 ma a 30 ɗa. Yaxaru ku ya n giri nan sigi do mukkun yiganden xibaarun ɗa. Ken dangi falle, koota lagare ke suxubanfo, a yaraxaten do a ñaxame ; yaxaru ku kafon ya n sigi ti a likken su yi, hari a gode baane ma bagu Sooninkanxannen Wuruginden Kafon maxa. Yaxaru ku kafo, jamaanen yinmanke Adama Baaro da i ya sugandi xo i gidanyaxaru. Kun yaxarun baanu xa da dipite Mahamaadu Mangasi sugandi xo i gidanyugo. Ken ya ni, kafo ke toxon ga ni “ Soninkara Women Empowerment Barrow sisters and Magassy brothers ”. Na a saxu yaxaru ku maarenmaaxun do i sooninkaaxun kanma. Mukkunin do Ganbi kafon da i nawaari, nawaarinde be xenpa ga nta a yi. Xaranmoxo Kaba Juwaara xa da a mundu Ganbinkon su maxa, selli i fo wo fo ga na ri Bamako, i ga ma kiñe i kan ɗa, i xa ga na i riyen mugu, ken nta liɗono i da.

IV. Golli anniyanto

- A muuri jamaane su maxa, i na safandilaadanun batu
- A muuri Sooninkara su maxa, i na i katudanɗen dabari na meñiye xerexerente moxon gemundi, a maanan ga ni na kitaabe bagandi safanden laadanun kanma. Ken kitaabe ga ñaana taagumanse do dokko yi Sooninkara su da.
- A muuri Sooninkara su na i haqilen do i kiilun toxo do xanne ke safandaano, muurundaano, a do jagandaanon ɗa
- A muuri kafo nan taaxu do ku meñiyu meeni moxogemunden da, i ga ñaana sababu yi na gollun newondi
- A muuri jamaane su na naabure yogo bagandi do ku meñiyu sabatinden ɗa. Ken sabatinden da, jamaane su ra wa misaalen wuttu Maadi Kaama Musundon xalisi muurundi feeran kanma
- A muuri jamaane su maxa i na mefirinde ro xannen safandaanon do me naxan ɗa siine su. Gorojonko na kini waale wutaanon ɗa. Ken wa ñaana sababun ɗa sero ku ga taɗana katta xanne ke xaranɗen ɗa
- A muuri araben xaranɗundaano (sero beenu ga xirindini katta diinan ɗa) i beenu ga gollini ti sooninkanxannen ɗa, i nan taɗa katta sooninkanxannen xaranɗen ɗa
- A muuri jamaane su na gollinɗan naabure muuru meñiyu ku xannen maxa saado yaaxaranxuraye be ga riini ña Senegaali jamaanen ɗa siine 2018. Ken yinmankaaxun xalife Maalin ɗa. Ken ɗa, xaranmoxo Kaba Juwaara ya n wuti yinmanke
- A muuri jamaane su sapan maxa i na Mahamaadu Daraame safandixottu « Ti » koyi i sero beenu siginton ga Sooninkanxannen safanden do a xaranɗunden ɗa i jamaanun ɗa
- A muuri Sooninkon beenu taaxunten ga Lagine Konakiri, i nan jokki xaranɗunden do safanden ñaana ti safandixotte be toxon ga ni «Ti », xa i na jaganden jufondi a kanma. Ken do i moxo su, a muuri i maxa i na i haqilen toxo jamankuttun safandimoxon ɗa
- Senegaalinkon da a muuru saagayen nan ña safanden godonmaanun kanma, na a saxu fi koroosinto yogonu kanma : wurow (wuro), nwaameh (ɗaame)
- Ganbi Sooninkon da lahidun filla do Sooninkanxannen Maareran taaxen ɗa i banɗe
- A muuri « sooninke » nan koɗi « saranxulle » batten ɗa Ganbi jamaanen ɗa.

V. Kuupindu :

Ti Ganbi kafon do Sooninkara su toxon ŋa, kuuñindun wa katta:

- Ganbi jamaanen yinmanko
- Sooninkon maarenkafo be ga Ganbi
- Lagine jamaanen do i Sooninko ti a xayifaaru
- Dipite Mahamaadu Mangasi
- A do “The Ganbiya Supreme Islamic Council” jama
- A do ḡanniyisirigume su ga ro ti fo be yi
- Kuuñindi xerexerenten wa katta yaxarun ŋa, na a saxu i naxaanisiitiyen kanma.
- Kuuñinden wa katta Suleyimaani Hayidara do i jama, a do dipite Mahamaadu Mangasi ti baasenin ŋa. Hayidara kundankon baasen ŋa, a muuri i maxa hari a ga na ñi i leminan baane ya yi, i nan katta xanne ke xarann̄en do a safanden tuwindini me yi. Jatigi yugon da ken lahidun wutu mukkunun da.

VI. Kafonu beenu ga deemandi

1. Sarahule Youths Development Organisation (SYDO)
2. Na me hamundi na me senbendi
3. Soninkara Women Empowerment
4. Banjul Beveries (Julbruw)
5. « Union des Sarakolés de la Guinée Conakry pour le Développement » (USGD) Lagine Konakiri jamaanen ŋa

VII. Deemandi yokku

- Document de Bakel Senegaali 11/1995
- Document Aulnay Sous-bois Faransi 03/2010
- Sooninkon Jando Loogonte 02/2016 Bamako Mali

TEWAANO TOXONUN DO JANMUNU

TOXO	JANMU	JAMAANE	TAPE
Yero	Silla	Ameriki	syllayero@yahoo.fr
Kaba	Juwaara	Mali	0022376423926
Abudulaayi Moh.	Wage	Senegaali	00221773353535
Abudulaayi	Jagana	Faransi	0033620680642
Manmadu Sire	Daraame	Gine Konakiri	002248061193159
Muusa Dalla	Saranbunu	Mali	0022376540831
Idirisa Muusa	Daraame	Mali	0022373174147
Abudu M.	Foofana	Ganbi	0022025055722
Alaaji	Tunkara	Ganbi	
Mamuudu	Tarawore	Ganbi	002209918574
Siran	Kaŋi	Ganbi	002203866239
Muhamedi	Mangasi	Ganbi	002206250856
Ciima	Kamara	Esipaaŋi	00632928266
Ibarahiima K.	Siisoxo	Gine Konakiri	00224622080738
Manmadu Haawa	Siise	Gine Konakiri	00224624808080
Isiyaaxa	Tuure	Ganbi	002207843635
Denba	Hayidara	Ameriki	001206290347
Useenu	Sawaane	Ganbi	002203576023
Banjugu	Daraame	Mali	0022379121921
Buubakari	Juwaara	Ganbi	002206539711
Mahanmadu	Jaabi	Ganbi	002206933695
Baasanba	Daraame	Ganbi	002209690696
Baabuye	Daraame	Ganbi	002209938619
Adama	Tunkara	Ganbi	002203072730
Muhanmedi	Tunkara	Ganbi	002207100702
Aminata	Kamara	Ganbi	002203868239